

אח בוגר*

מאת שלומית רוזינר

בספרו של אורי אורלב, "אח בוגר", אמנם אין פעילות מגוונת של התרחשות עלי-לית, נמרצת, אף על פי כן זהו ספר מרתק, הנקרא בנשימה אחת, מהיותו ספר כן ואמין, הסוחף את הקורא להזדהות עם כל אחד מגיבוריו. הספר כתוב מתוך גישה פסיכולוגית מעמיקה, בנוי בעיקרו על התרחשות פנימית: ההתפתחות מוצגת דרך נפשן של הדמויות. יכולתו של הסופר להציג בתבונה ובידע פסיכולוגי יחסי-אנוש ללא כחל ושרק, עושה את הספר עשיר בערכים חינוכיים.

יוסי בן תשע, גיבור הספר, "יתום מלחמה" — מוצג בפני הקורא דרך התייחסותה של המורה החדשה. על המורה שקדמה לה אנו יודעים ש"היתה אויב מוצהר... לא ניסתה לחייך אליו ולא ניסתה להתחשב. אפילו אמו היתה מכנה אותה בשמות וכל הזמן רצתה שתעזוב את כתתם" (עמ' 8), אך יחסה של המורה החדשה הוא יחס תומך. סלחני ומבין. (אגב, העמדת שתי המורות, זו לעומת זו, חשובה לא רק לצורך פיתוח תגובותיו של הילד, אלא גם כשלעצמה: יש מורים... ויש מורים... גם המורה היא רק בן-אדם ולא כל המורים "מושלמים"). אך הילד מפרש את יחסה זה למנוע של רחמים והוא מתקומם כלפיה ונוקט התנהגות מתגרה של "דווקא", של העמדתה בניסיון. ב"אנטי" שהוא מפתח הוא עובר מלשון יחיד (המורה) ללשון רבים ("הם" — הסביבה):

"היא חייכה אליי, בטח! אבא שלו נהרג לכן צריך לעודד אותו ולהתחשב בו, מפני שהוא מסכן, יתום. אולי הוא יתום מאב אבל הוא לא מסכן. הוא מצפצף עליהם. הוא לא צריך את הטובות שלהם. אם הוא רוצה, הוא יכול להכין את השעורים, אבל הוא לא רוצה. נראה מה יעשו לו. נראה את הרחמים שלהם ואת ההתחשבות שלהם. נראה אותם." (עמ' 8).

תרומה נוספת לאגרסיביות המכוונת שהוא מפתח בתוכו, מקורה באכזריות

* ר' גם חוברת א (לז) עמ' 54.

1. אח בוגר, אורי אורלב, ציורים: דני קרמן, בית הוצאה כתר 1983.

הילדים: "אבא שלך מת" — אומר לו בלעג רפי בשעת מריבה. וברור, שכל נגיעה בנקודה רגישה זו, שהיא בחינת "מכה מתחת לחגורה", מעוררת אותו לתוקפנות אלימה. בדרכים אלה הוא מביע התקוממות על העוול שנעשה לו עם מותו של אביו. בעל כורחו נעשה "ילד שונה": ילד שאביו נהרג במלחמה. ובשל היותו כזה הוא זוכה ליחס מיוחד, חיובי (מצד המורה) ושלילי (מצד הילדים). יוסי מנסה לסלק את היחס המיוחד ואולי גם את המצב המיוחד, על ידי התנהגות פרועה וחריגה. זהו השלב שבו נכנס לסיפור "האח הבוגר": בחור זר, שיקשור עם הילד קשרים, שנועדו, למלא, במדה מסויימת, את חסרון האב ובכך, לרכך ולמתן את האיבה התוקפנית התוססת בתוכו.

מחושבת היטב, זהירה ונבונה להפליא, היא הדרך בה מוביל אורי אורלב את האם, שמכינה את יוסי לקבלת האח הבוגר. ע"י שיחה חברית, מבינה, מזדהה, בעניינים שונים, ע"י גילוי הלב שלה, — היא מגיעה לפתיחות ונכונות אצל הילד. גם בהיכרות עם יואב, האח הבוגר, יש חשיבות לאירוע הפנימי, להתרחשות הנפ־שית, יותר מאשר לעלילה החיצונית. בפגישה הראשונה מגונן יואב על יוסי מפני כלבים, מבלי לדעת שזהו הילד "שלו". הוא מנחה ומסביר ובכך, למעשה, נכנס לתפקידו בלא כוונה ותכנית. אח"כ הופך הנושא "כלבים" לחוט המקשר לנושא השיחה, בהמשך ממלא באבא, כלבו של יואב, תפקיד משמעותי. גם מכונית הספורט האדומה, שהיא משאת־נפשו של יוסי הופכת להיות אובייקט לגאווה, לחיזוק בטחונו העצמי. תוך כדי נסיעה בה, מגיעים השניים להידברות גלויה, לא מאולצת. מגיעים להתוודות הדדית על התייחסותם לפגישה הראשונה ביניהם, בכנות, ללא העמדת־פנים, מסתבר שהפחד מפני הפגישה היה לא רק נחלתו של הילד, אלא גם מנת חלקו של הבוגר...

אורלב נותן לדברים שבין יואב ויוסי לזרום מעצמם, באופן טבעי, לפי התעניינות הילד ונטיית לבו, והבילוי המשותף היה מוצלח. הילד נהנה מהנהיגה במכונית ומתעניין בהרכב המנוע. הוא מתרגל אל הכלב, אשר פחד ממנו תחילה, ומתיידד אתו. הוא מתחיל להרגיש ש"אפילו המכונית, אפילו הכלב, הם קצת־קצת שלו" — ומשום כך אין הוא רוצה, בתחילה, לשתף את אמו ואחותו בחוויותיו: הן שלו בלבד ו יואב אומר לאם, המבקשת ממנו התערבות ביחסו השלילי של יוסי ללימודים, "היחסים שלנו, שלי ושל יוסי, הם העיקר וכל השאר הם במקום שני". עמדת המחנך, המורה, הבוגר ננקטת — במערכת יחסים כזאת — אחרי שיקול־דעת עצמי ולא מוכתבת מגבוה. ואמנם, במשך הזמן מתברר, שהקשר עם יואב מגביר אצל יוסי את ההתעניינות ויוצר אצלו פתיחות גם ללימודים בכיתה.

ליוסי יש גם חבר טוב בן גילו, צביקה ועובדה זאת תורמת לגיבוש דמותו. עומק הקשר ביניהם בא לידי בטוי בשיחה על האב שנהרג, גם השיחה עם יואב מביאה לשחרור מן המועקה וגורמת להידוק היחסים.

בספר מודגש, שלמרות היחס והקשר הרגשי, למרות האחרייות וההתחייבות שיש

(L. S. 1944)

ש. רוזינר — (המשך מעמוד 45)

למבוגרים כלפי הילד, יש, בכל זאת — לכל אחד מהם — גם חיים פרטיים משלו. האם נוסעת לחו"ל, מתקשרת לידיד חדש, ומביאה לידיעת הילד כי היא עומדת להינשא שנית. לרינה, אחותו של יוסי, יש חבר, והיא נפגשת עמו בקביעות למרות העובדה שע"י כך גורמת ליוסי צער ומערערת את בטחונו העצמי. יואב מתרחק מיוסי בתקופת הבחינות שלו ואף בשל חברה שמצא לו, אבל מצליח להסביר ליוסי בצורה כנה מאד, אנושית ועניינית, את קשריו עם ניצה וגם את ההשלכות על הקשר שביניהם. הוא מעמיד את בילוייו עם הילד, לא כמשהו שהוא עושה רק למען יוסי, אלא גם למען עצמו: "אני יודע שגם אתה וגם אני אוהבים את הפגישות שלנו, ושנינו נהנים, כל אחד לפי דרכו, באותה המדה" (עמ' 87). לא רחמים, לא "גמילות חסד", אלא נתינה שהיא גם קבלה. כך הם מגיעים לרצון להגשים יחד את "חלום חייו" של יואב מימי ילדותו: "לבנות סוכה גבוהה-גבוה על עץ ולישון שם בקיץ" (87). זה השלב בו מתפייס יוסי עם ניצה ומוכן לקבלה לצידו האחר של יואב. נוכחותה אינה פוגמת במעמד שלו. יחסו החושש-חושד אל יואב מתייצב. הבית על העץ הוא אמנם משהו אקזוטי, אבל גם יציב ובטוח, הנותן תוקף ליחסיו עם האח הבוגר.